

Tanah'ta Sudan Geçme Metaforları*

Nermin ÖZTÜRK^{ID}

Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi Anabilim Dalı, Konya, Türkiye
Professor, Necmettin Erbakan University, A. Keleşoğlu Faculty of Theology, Department of History of Religions, Konya, Türkiye
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2757-5798> | ROD ID: <https://ror.org/013s3zh21> | mn.18@hotmail.com

Makale Bilgileri

Öz

Makale Geçmişi

Geliş: 14.04.2024

Kabul: 22.12.2024

Yayın: 30.12.2024

Anahtar Kelimeler:

Dinler Tarihi,
Yahudilik,
Sudan Geçme,
Vadedilen Toprak,
Metafor.

Bu çalışmanın amacı Tanah'ta geçen su metaforlarını tespit etmektir. Güçlü bir metafor olarak tüm kutsal metinlerde, mitolojide ve edebiyatta kullanılan su unsuru en temel dini ifade biçimlerinden birisidir. Tanah'ta suyun birçok kullanım şekli vardır. Bu çalışmada ele alınan konu ise, suyun bir nehir veya deniz gibi aşılması veya geçilmesi gereken bir engel olması itibarıyla. Bu bağlamda Tanah'ta İbrahim, Yakup, Musa, Yeşu, Davut, İlyas ve Elişa gibi önemli şahsiyetlerin yer aldığı bazı hikâyelerde sudan geçme olayını görmek mümkündür. Dikkat edildiğinde görülecektir ki bu sudan geçme hikayeleri bir şekilde Kutsal Toprak veya Vaat Edilen Toprak kavramıyla yakından ilişkilidir. Tanah'taki bu sudan geçme motiflerini, özellikle İsrailoğullarının kutsal topraklara ulaşma serüvenindeki bu son derece önemli pasajları, hem mecazi hem de gerçek anlamlarıyla değerlendirmek mümkündür. Özellikle deniz ve nehir geçişleri gibi normal şartlarda imkânsız gibi görünen bu su geçişleri düşmanlara yıkım ve ölüm getirirken, Tanah'taki anlatıya göre ilahi koruma altındakilere kurtuluş, özgürlük ve hayat getirmiştir. Sembol dilinde suyun renksiz, kokusuz, şekilsiz ve içine konulduğu kabın şeklini alan özellikleri nedeniyle zihni temsil ettiği düşünüldüğünde, sudan geçme motiflerinin geçiş tamamlanmadan veya Kutsal'a ulaşmadan önce geçilmesi gereken tehlikeli bir eşik alanını temsil ettiği söylenebilir.

Metaphors of Crossing Water in Tanakh

Article Info

Abstract

Article History

Received: 14.04.2024

Accepted: 22.12.2024

Published: 30.12.2024

Keywords:

History of Religion,
Judaism,
Crossing the Water,
Promised Land,
Metaphor.

This study aims to examine the metaphors of water in the Tanakh. The element of water, used as a profound metaphor in all sacred texts, mythology and literature, is one of the most essential forms of religious expression. There are various ways in which water is used in the Tanakh. The subject discussed in this study is that water is an obstacle that must be overcome or crossed, like a river or a sea. In this context the crossing water observed in certain stories in the Tanakh involving important figures such as Abraham, Jacob, Moses, Joshua, David, Elisha and Elijah. Upon closer examination, it becomes apparent that these water-crossing stories are intimately connected to the concept of the Holy Land or the Promised Land. It is possible to evaluate these motifs of crossing water in the Tanakh, especially these pivotal passages in the Israelites' journey to reach the Holy Land, with both figurative and literal meanings. These water crossings, especially sea and river crossings, which seem insurmountable under ordinary conditions, brought destruction and death to the enemies. Conversely, according to the Tanakh's narrative, they brought salvation, freedom and life to those under divine protection. Considering that water represents the mind in the language of symbols due to its properties of being colorless, odorless, shapeless and adapting to the container it occupies, it can be said that the motifs of passing through water represent a hazardous threshold area that must be crossed to complete the transition or before reaching the Sacred.

Atıf/Citation: Öztürk, Nermin. "Tanah'ta Sudan Geçme Metaforları". *Akif* 54/2 (2024), 213-233.
<https://doi.org/10.51121/akif.2024.64>

***Etik Beyan/Ethical Statement:** Bu çalışma, yazarın 29-30 Eylül 2023 tarihlerinde Ankara'da gerçekleştirilen I. Türkiye Dinler Tarihi Kongresi'nde sözel olarak sunduğu ve özet metni bildiri kitapçığında yayımlanan "Tanah'ta Sudan Geçme Metaforları" başlıklı bildirisinin gözden geçirilerek genişletilmiş halidir. / *This study is a revised and expanded version of the paper titled "Metaphors of Crossing Water in the Tanakh," which was orally presented by the author at the First Turkey Congress on the History of Religions held in Ankara on 29-30 September 2023 and whose abstract was published in the conference proceedings book.*

"This article is licensed under a **Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License** (CC BY-NC 4.0)" / Bu makale, **Atif-GayriTicari (CC BY-NC 4.0) Uluslararası Lisansı** altında lisanslanmıştır."

Giriş

Su, bilindiği gibi yaratılışın en temel unsuru olan bir maddedir, hayat onunla başlar. Kur'an da dahil olmak üzere tüm dinlerin kutsal kitaplarında su-yaşam bağlantısına dair bir şeyler bulmak mümkündür. Kur'an'da her canlı şeyin sudan yaratıldığı söylenir.¹ Kitâb-ı Mukaddesin Yaratılış bölümünde de dünyanın yaratılışının su ile başladığı ve aynı şekilde canlıların sudan yaratıldığı belirtilir.² Su hayatın olmazsa olmazı ama diğer taraftan da hayatı tehdit eden bir düşmandır; tufan olayında olduğu gibi.

Su yapısı itibarıyla renksiz, kokusuz ve tatsızdır. Doğal halinde akışkan, söndürücü ve arındırıcı özelliklere sahiptir. Tabiatı gereği belli bir ısının üstüne çıkarsa buharlaşır ya da altına inerse donar ve buz olur. Su duruma göre üzerinde bulunanları ya taşır ya dibe çeker. O aynı zamanda iyi bir yansıtıcı vazifesi görür. Suda yol almanın şekli karadakinden farklıdır; suda yürünmez, yüzülür; karada kullanılan araçların suda hükmü olmaz.

Su içinde bulunduğu hale ve niteliğe göre farklı isimler alır: gökyüzünden inerken yağmur, kar, dolu; yeryüzü ya da yeraltında bulunuşuna göre de dere, çay, nehir, göl, deniz, okyanus, kaynak, pınar, kuyu suyu gibi. Bunların yanı sıra su, kalitesine göre içilebilen veya içilemeyen ya da tatlı su, tuzlu su şeklinde de sınıflandırılır. Sınıflandırmayı çoğaltmak mümkündür, mesela sığ su-derin su, akarsu-durgun su gibi.

Su, tüm bu formları ve özellikleri ile aynı zamanda güçlü bir sembolik değere sahiptir. Bu yüzden hem bir gerçeklik hem de metafor olarak edebiyat, sanat ve mitolojinin yanı sıra kutsal kitaplarda da kullanılmış ve ona ilahi nitelikler atfedilmiştir. Suyun Tanah'ta da çok farklı kullanım şekillerine rastlanır. Bu çalışmada suyun bir nehir veya deniz olarak üzerinden geçilmesi/aşılması gereken bir engel olması ve bu engel geçildikten sonra yaşanan değişimler üzerinde durulacaktır. Bu bağlamda Yahudi kutsal kitabında öne çıkan İbrahim, Musa, Yeşu, Davud, İlyas ve Elisha gibi bazı karakterlerin sudan geçişinin anlatıldığı hikayelere değinilecek ve bu sudan geçiş metaforunun literal ve sembolik anlamları üzerinde durulacaktır.

1. Kenan'a Gelebilmek İçin Nehirler Aşan İbrahim

Yahudi kutsal kitabında İbrahim nehirleri geçen bir arketip olarak görülür. O, Tanrı'ya daha yakın olma adına Fırat, Asi, Ürdün ve Mısır Nehirleri boyunca yürümüştür.³ Hatta onun kurucusu olduğu halkın adı olan *İbrani* sözcüğünün de *geçmek* veya *karşıdan karşıya geçmek* anlamına gelen *ibri/ivri* fiilinden türediği söylenir.⁴ Bu sözcüğün anlamı aynı zamanda *hacı*, *diğer tarafta yaşayan*, *nehri geçen* gibi çeşitli şekillerde de açıklanmaktadır.⁵ Çünkü İbrahim'in ataları nehrin karşı yakasındaki diğer tanrılara tapıyorlardı ve Tanrı İbrahim'i nehrin karşı yakasından alıp Kenan ülkesine getirmiştir.⁶ İbrahim dağları, ovaları ve nehirleri aşan bu

¹ Kur'ân-ı Kerîm Meâli, çev. Halil Altuntaş – Muzaffer Şahin (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2009), el-Enbiyâ 21/3; Nûr 24/45.

² Kitâb-ı Mukaddes (İstanbul: Kitâb-ı Mukaddes Şirketi, 2003), Yar.1:1-23.

³ Rachel S. Havrelock, *River Jordan: The Mythology of a Dividing Line* (Chicago: University of Chicago Press, 2011), 41.

⁴ Archibald Henry Sayce, *The Early History of the Hebrews* (London: Rivingtons, 1897), 6; Havrelock, *River Jordan: The Mythology of a Dividing Line*, 41; David Noel Freedman - Bruce E. Willoughby, "İbrî", *Theological Dictionary of the Old Testament*, ed. Johannes Botterweck vd. (Michigan and Cambridge: Eerdmans Publishing, 1999), 10/432.

⁵ Sayce, *The Early History of the Hebrews*, 6.

⁶ Yşu.24:3 "Ama ben baban İbrahim'i Fırat Nehri'nin ötesinden aldım ve onu tüm Kenan ülkesinde gezdirdim ve onun soyunu çoğalttım."

yolculuklarının nihayetinde kendisi ve ailesi için Mısır Nehri ile Ürdün Nehri arasındaki Kenan dağlarında ve çöllerinde bir vatan bulmuştur.⁷

2. Yabbuk Nehrini Geçen Yakub

Tanah'ta sudan geçme hikayesinin anlatıldığı bir diğer isim de atalar döneminin önemli isimlerinden Yakub'dur. Onun bu hikayesini anlayabilmek için kısaca hayatına göz atmak gerekir. Yakub İbrahim'in torunu ve İshak'ın ikiz oğullarından birisidir. Tevrat'ta anlatıldığına göre önce kızıl ve tüylü olan Esav doğar, onun topuğunu tutar vaziyette ikinci olarak Yakub doğar.⁸ Büyüdüklerinde Esav usta bir avcı olur ve dışarlarda çalışır, Yakub ise daha çok çadırda vakit geçirir. Baba Esav'ı, anne ise Yakub'u daha çok sever. Bir gün dışardan eve aç dönen Esav bir kâse çorba karşılığında ilk oğulluk hakkını (*behor*) Yakub'a vermeyi kabul eder.⁹ İshak yaşlandığında kör olmuştur. Ölümünden önce büyük oğul olarak Esav'ı kutsamak istemektedir ama öncesinde ondan av eti ile hazırlanmış güzel bir yemek ister. Esav ava gidince annesi hemen iki oğlak kestirip güzel bir yemek hazırlar, Yakub'a Esav'ın giysilerini giydirir, elleri ve boynunun açık yerlerini keçi derisiyle kaplar ve sanki Esav'mış gibi yemeği götürmesi için babasının yanına yollar. Avdan bu kadar kısa sürede dönüp de yemeğin hazırlanmasına şaşırır İshak gözleri görmediği için elleriyle yoklayarak gelenin kim olduğunu anlamaya çalışır. Eller Esav'ın elleri gibi kılıdır; emin olmak için "sen benim oğlum Esav mısın" diye sorar. Yakub sadece *ben* diyebilir. İshak bunun üzerine "Eller Esav'ın ama ses Yakub'un" der. Yemek bitince oğlundan kendisini öpmesini ister ve bu yakınlaşma sırasında giysilerden Esav'ın kokusunu alınca onu kutsar (*beraha*). Bu sırada Esav avdan döner ve kardeşinin kendi yerini hileyle alarak kutsandığını görünce kalbi kırılır. Her ne kadar daha önceden ilk oğulluk hakkını bir tas çorbaya değişmiş olsa da ikizine karşı nefretle dolar ve babaları ölür ölmez Yakub'u öldüreceğine yemin eder. Bunu duyan anneleri Rebeka, Yakub'u Harran'da oturan kendi erkek kardeşi Laban'ın yanına gönderir, hem de onun kızlarından biriyle evlenmesini salık verir. Çünkü Kenan kızları ile evlenmesini istememektedir. Rebeka bu konuda eşi İshak'ı da ikna eder ve böylece Yakub Harran'a gider. Orada dayısının iki kızı ve onların hizmetçileri ile evlenir. Böylece dört eş ve bunlardan on iki oğul ve bir kız sahibi olur (oğullarından biri Kenan'a döndükten sonra dünyaya gelir).

Yakub Harran'da mal mülk sahibi olduktan sonra dayısı ile arası açılır ve Rab'bin de emri ile tüm mallarını, karılarını, çocuklarını ve kölelerini alarak Kenan'a dönüş yoluna koyulur. Yıllar geçmesine rağmen ikizi Esav'ın kendisini affedip affetmediğini bilmediği için onun kendisini öldürmesinden çok korkmaktadır. Ülkeye yaklaştığında kendisini bağışlaması umuduyla kardeşine hediyeler ve haberciler göndererek gelişini duyurur. Sonra konakladığı yerden gece boyunca hanımlarını, on bir oğlunu ve sahip olduğu her şeyi yanına alıp Yabbuk Irmağı'nın¹⁰ sığ bir yerinden karşıya geçirir; kendisi yalnız kalmak için geri dönüp karşıya geçer. Burada gün ağarınca kadar kim olduğunu bilmediği bir yabancı ile güreşir. Yakub'u yenemeyeceğini anlayan yabancı onun uyluk kemiği başına çarpıp yerinden çıkmasına sebep olur. Yabancı günün ağarmasını bahane ederek Yakub'tan kendisini salıvermesini ister ama o kendisini kutsamadıkça bırakmayacağını söyler. Yabancı, Yakub'a adını sorup öğrendikten sonra "artık sana Yakub değil, İsrail denecek; çünkü Tanrı'yla, insanlarla güreşip yendin" der. Bu sefer Yakub ona adını sorar fakat yanıt alamaz, yabancı sadece onu kutsar. Bunun üzerine o güreştiği yabancının Tanrı olduğuna hükmetmiş olmalı ki Tanrı ile yüz yüze görüşmesi ama hayatta kalmasına binaen buraya *Peniel* (Tanrı'nın yüzü) adını verir.¹¹

⁷ Havrelock, *River Jordan: The Mythology of a Dividing Line*, 41.

⁸ Yar.25:21-26.

⁹ Yar.25:29-34.

¹⁰ Mavi nehir adıyla da bilinen Yabbuk Ürdün nehrinin ikinci büyük koludur ve ona doğu tarafından katılır.

¹¹ Yar.32:24-30.

Hikâyeden anlaşılacağı üzere Yakub'un göçü kendi isteğiyle değil ama ölüm tehdidinden kaçmak için zorunlu bir yolculuktur ve yola tek başına çıkmıştır. Bu durum bir nevi sürgün olarak adlandırılabilir. Gittiği yerde evlenmiş, eşleri, çocukları ve pek çok malı mülkü olmuştur. Bir süre sonra doğduğu toprağa geri dönmüştür ama bu sefer yalnız değildir.¹² Nitekim bu durum Tevrat'ta şu sözlerle ifade edilmiştir: "Şeria Irmağı'nı geçtiğimde değneğimden başka bir şeyim yoktu. Şimdi iki orduyla döndüm."¹³ Bu cümleden de anlaşılacağı gibi aslında Yakub bir değil iki kere nehri geçme hadisesi yaşamıştır; biri gidişte diğeri dönüşte. Fakat birincisi ile ilgili başka bir ayrıntı yoktur; ikincisinde Yabbuk Nehrinden geçmiştir. Yabbuk'un İbranicede *boşaltmak, atmak ve güreşmek* gibi anlamları vardır.¹⁴ Burada olayın meydana geldiği ortamdaki yer ve şahıs isimlerinin anlamlarının Kitabı Mukaddes hermenötiği açısından önemli olduğunu belirtelim. Çünkü çok eski zamanlardan beri bir ismin temsil ettiği şey ile arasında çok güçlü ve sıra dışı bir bağ olduğuna inanılır. Bu görüş Yahudilikte de geçerlidir. Yabbuk Ürdün nehrinin ikinci büyük koludur ve yaklaşık olarak Celile Denizi ile Ölü Denizin ortalarında doğu tarafından ona katılır (bk. Harita 3). Ürdün ise *iniş* veya *düşme* anlamına gelir¹⁵ ki ismiyle müsemma olarak suları deniz seviyesinin çok altında olan Ölü Denize dökülür. Yakub'un (Tanrı ya da yabancı birisi ile) mücadelesi ve bunun sonucunda "İsrail" adını alması olayı Yahudi tarihi açısından çok önemlidir;¹⁶ çünkü bu aynı zamanda bir ulusun adı olmuştur. İsrail adı kadar önemli olan diğer şey de olayın meydana geldiği yer yani Yabbuk nehridir. İsrail kelimesinin Tevrat'ta *Tanrı ve insanlarla güreşip yenen* olarak anlamlandırıldığından yukarıda bahsetmiştik. İsrail ve Yabbuk sözcüklerinin anlam benzerliği dikkat çekicidir. Yakub nehri geçişinden önce tek başına kalmış, Tanrı ile tehlikeli bir karşılaşma yaşamış, yara almış ama vazgeçmemiş, bunun karşılığı olarak hem bir unvan almış hem de kutsanmıştır. Olayın kayda değer başka bir yanı tıpkı Musa'nın İsrailoğullarını denizden geçirişinde olduğu gibi gece yaşanmasıdır. Geçişini takip eden sahne ise Yakub'un ikizi ile barışması, sulh olmaları ve geldiği yere/başlangıç noktasına dönmesidir.

3. Musa'nın Önderliğinde İsrailoğullarının Kamış Denizini¹⁷ Geçmesi

Yahudi Kutsal Kitabında su ile bağlantılı olma bakımından öne çıkan en önemli şahsiyet Musa'dır. Doğumundan ölümüne kadar hayatının her safhasında suyun rolünü görmek mümkündür. Onun Tevrat'taki hikayesi İbrani bir anneden doğduktan sonra katran ve ziftle sıvanmış bir sepete konularak Nil nehrine bırakılmasıyla başlar. Çünkü o sırada Mısır'ın başında bulunan Firavun, doğan bütün İbrani erkek çocuklarının öldürülmesini emretmiştir. İşte tam da bu sırada yıkanmak için ırmağa inmiş olan firavunun kızı sepeti görüp çıkartır ve onu evlat edinir, adını da "onu sudan çıkardım" diyerek Musa koyar.¹⁸

Yine Çıkış bölümünde anlatılanlara göre o, bir Mısırlıyı öldürdükten sonra Midyan'a kaçtığında bir kuyunun başında babalarının sürüsünü sulamak için kuyudan su çekmeye çalışan yedi kız kardeşe karşılaşır. Ama bazı çobanlar kızları engellemektedir. Musa kızların

¹² Athena E. Gorospe, *Narrative and Identity. An Ethical Reading of Exodus 4* (Leiden and Boston: Brill, 2007), 121.

¹³ Yar.32:10.

¹⁴ Aynur Yıldız, *Yahudi ve İslâm Kutsal Literatüründe Hz. Ya'kub ve Seçilmişlik Kavramı: Karşılaştırmalı Bir Çalışma* (İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2014), 177.

¹⁵ David Merling, "Jordan River", *Eerdmans Dictionary of the Bible*, ed. David Noel Freedman - Allen C. Myers (Grand Rapids: Eerdmans, 2000), 733; John McKenzie, *Dictionary of the Bible* (New York: Touchstone, 1965), 453; Henry O. Thompson, *Anchor Bible Dictionary*, ed. David Freedman (New York: Doubleday, 1992), "Jordan River", 3/953.

¹⁶ Yakub ve İsrail kelimelerinin detaylı bir incelesi için bakınız: Salime Leyla Gürkan, "İsrâil ve Ya'kub İsimlerinin Etimolojisi Üzerine Bir Değerlendirme", *İslâm Araştırmaları Dergisi* 38 (2017), 233-244.

¹⁷ Bu su kütlesi halk arasında yaygın kabulde Kızıl Deniz olarak bilinse de Tevrat'ta Yam Suph/Kamış Denizi veya Sazlık Denizi olarak bahsedilmektedir. Buranın neresi olduğu otoriteler tarafından tartışmalı bir konu olsa da bu çalışmada geçen yer ve şahıs isimlerini kullandığımız Kitâb-ı Mukaddes tercümesindeki şekliyle aldık.

¹⁸ Çık.2:1-8.

yardımına koşup onların hayvanlarını sular.¹⁹ Midyan kahininin kızlarından biriyle evlendikten ve orada kırk yıl hizmet ettikten sonra Rab tarafından Musa'ya peygamberlik görevi verilir ve kendisine inanmayanlara karşı suların kana dönüşmesi mucizesi ile destekleneceğine dair söz verilir.

Musa ile Firavunun buluşması yine su (Nil nehri) kıyısında gerçekleşir.²⁰ Firavundan halkını serbest bırakmasını isteyen Musa'nın talebine ret cevabı gelince işte o mucize açığa çıkar ve başta Nil'in suları olmak üzere Mısır'ın tüm suları, kanalları, havuzları, bütün su birikintileri kana dönüşür, ırmaktaki balıklar ölür, ırmak kokmaya başlar; Mısırlılar içecek su bulamazlar.²¹ Bunu takip eden diğer mucizevi olaylardan sonra aşağıda ayrıntılarıyla değineceğimiz denizin yarılıp karşı tarafa geçilmesi hikayesi gelir. Musa önderliğinde Kamış Denizi'ni geçen İsraililer Şur Çölü'ne girerler. Çölde üç gün boyunca susuz olarak yol alırlar ve nihayetinde Mara denilen yere varırlar. Burada su vardır, fakat acıdır, bu yüzden içemezler. Musa Rab'bin gösterdiği bir ağaç parçasını suya atar, su tatlılaşır, içilebilecek hale gelir.²² Yolculuklarına devam eden İsraililer Refidim'de konaklarlar. Fakat burada da içecek su yoktur. Musa asası ile bir kayaya vurur ve kayadan halkın içmesi için su fışkırır.²³ İsrailoğulları çölde geçirdikleri yolculuğun Kadeş ayağında bir kez daha susuzluğa maruz kalırlar. Musa burada da asası ile bir kayaya vurur ve su çıkarır; insanlar da hayvanlar da içerek susuzluklarını giderirler.²⁴

Tevrat'ta Musa'nın hayatındaki su ile ilgili bu hikayelerin benzerleri arada bazı farklılıklar olsa da Kur'an'da da anlatılır: Musa'nın annesi tarafından bir sandığa konularak nehre bırakılması, nehirden çıkarılışı, Medyen'de (Midyan) hayvanlarını sulamak isteyen kızlara yardım edişi, suyun kana dönmesi, denizin yarılması ve Musa'nın kayadan su çıkarması gibi.²⁵

Musa'nın denizin sularını yarararak İsrailoğullarını karşı kıyıya geçirmesinin hikayesi *Mısır'dan Çıkış* veya sadece *Çıkış* adıyla bilinir ve Yahudi tarihinin tam da merkezinde yer alır. Aslına bakılırsa mantık şunu sorgular: bir çıkış varsa bir de giriş olmalıdır. Peki İsrailoğullarının Mısır'a gelip kök salmaları nasıl olmuştur? Tevrat'ta anlatıldığına göre bu iş Yakub'un oniki oğlundan biri olan Yusuf ile başlamıştır. Kardeşleri tarafından kiskanılan Yusuf bir kuyuya atılmıştır. Ama daha sonra gelmekte olan bir kervanı gören kardeşleri onu kuyudan çıkarıp yirmi gümüş karşılığında tacirlere satmışlardır. Tevrat'a göre bu kuyu susuz ve boştur.²⁶ Yusuf'un kuyuya atılması hikayesi Kur'an'da da anlatılır. Fakat burada kervanın su almak üzere sucularını kuyuya gönderdiklerinden bahsedilir. Kovanı alıp kuyuya giden sucu Yusuf'u görünce "İşte bir oğlan" diyerek müjde verir.²⁷ Kuyu Tevrat'ta bahsedildiği şekliyle susuz bile olsa nihayetinde suyu çağırıştırır. Yani İsrailoğullarının Mısır'a yerleşme hikayesinin başında atalar dönemindeki bir sudan geçme motifi bulunur.

Mısır'dan çıkarken suların yarılması hadisesi Musa'nın Yahve'nin emri ile köle konumundaki İsrailoğullarını özgürlüklerine kavuşturmak ve onları vaat edilen Kenan topraklarına getirmek üzere Firavuna karşı giriştiği mücadelenin son aşamasıdır.

Çıkış ile ilgili olarak dikkat çeken ilk husus onları sudan geçmeye zorunlu kılan rotadır. Onlar daha önce ataları İbrahim'in, Yakub'un ve çocuklarının Mısır'a geliş gidişlerinde kullandıkları Akdeniz'e paralel giden ve çok daha kısa olan rotayı (bk. Harita-1) neden

¹⁹ Çık.2:11-19.

²⁰ Çık.7:15.

²¹ Çık.7:14-21.

²² Çık.15:22-25.

²³ Çık.17:1-7.

²⁴ Çık.20:1-9.

²⁵ Tâhâ 20/ 38-40; Kasas 28/22-24; A'râf 7/132-133; Bakara 2/50; Bakara 2/60.

²⁶ Yar.37:24.

²⁷ Yûsuf 12/19.

kullanmamışlar da onun yerine çok daha dolambaçlı ve uzun olan çöl yolu ile Kamış Denizinden (Kızıl Deniz) geçen rotayı (bk. Harita-2) kullanmışlardır? Tevrat'a göre bu rota Tanrı tarafından belirlenmiştir; bunun sebebi olarak halkın savaşa karşılaşma durumunda düşüncelerini değiştirip kolayca Mısır'a geri dönme ihtimaline vurgu yapılır.²⁸ Tartışmasız sudan geçme motifi bu yolculuğun mihenk taşıdır. Kanaatimizce verilmek istenen mesaj açısından sudan geçmek mukadderdir. Çünkü her şeyden önce su ve toprağın zihinde uyandırdığı hisler ve çağrışımlar farklıdır. Karada yol almak ile suda yol almak farklıdır; her ikisinin de avantajları ve dezavantajları vardır. Karada yürünür, suda yüzülür. Yolculuklar için kullanılan kara araçları ve deniz araçları farklıdır. İsrailoğullarının çıkış hikayesi ise bu bağlamda ilginçtir. Çünkü sudan geçmişlerdir ama kara araçlarıyla ve yürüyerek.

İkinci olarak olay gece yaşanmıştır; yani bir gece yolculuğu söz konusudur. Tevrat'ta Rabbin bütün gece güçlü doğu rüzgarıyla suları geri ittiğinden, denizi karaya çevirdiğinden söz edilir.²⁹ Gece boyunca iki yana ayrılarak sağlı sollu birer duvar oluşturan denizin suları İsrailoğullarının kuru bir zeminden karşıya geçmelerine olanak sağlamış ve sabaha karşı onlara yetişmeye çalışan Firavun ve ordusuna karşı deniz yeniden olağan haline dönmüş ve onları öldürmüştür.³⁰

Üçüncü olarak suların yarılması hadisesinde etkili olan sadece Musa'nın asası değil aynı zamanda Yahve'nin nefesidir. Musa Tanrı'nın emriyle suların ayrılması için değneğini kaldırıp elini denizin üzerine uzatmıştır ama Yahve de burnundan çıkan solukla suların kabarıp duvarlara dönüşmesini sağlamıştır.³¹ İsrailoğulları için denizde kuru bir geçit yaratmakla kalmayan Yahve'nin soluğu diğer taraftan da Mısırlıları denize gömmüş, onların sanki bir kurşun gibi sulara batmalarına sebep olmuştur.³² Nitekim bazılarınca İsrailoğullarına hayat bahşeden Yahve'nin soluğu ile Yar. 2:7'de anlatılan Tanrı'nın Adem'in burun deliklerinden üfleyerek can vermesi olayındaki benzerliklere dikkat çekilmiş ve Tanrı'nın soluğunun Ademin hayat bulmasına neden olduğu gibi İsrail'in doğmasına da vesile olduğu söylenmiştir.³³ Ayrıca bir fetüsün anne rahminde amniyo sıvısının içinde büyüüp doğması gibi İsrail'in sulardan çıkması da onun doğumu olarak nitelendirilmiştir.³⁴

4. Yeşu'nun Önderliğinde İsrailoğullarının Ürdün/Şeria Nehrini Geçmesi

Yeşu, Tanah'ta Musa'nın yardımcısı, varisi aynı zamanda Kenan topraklarının fethinde ve paylaşılmasında İsrailoğullarının lideri konumundaki kişidir. Musa'nın kavmini Mısır'dan çıkma görevini başarılmasında onun desteği çok net olarak görülür. O, İsrailoğullarının Mısır'dan çıktıktan sonra Refidim'de yaptıkları ilk savaşta Amalek'e karşı orduyu yönetmiştir.³⁵ Yani bir komutandır, hem de bir peygamberdir. Sina Dağı'na çıkışı ve inişi sırasında Musa'ya eşlik etmiştir.³⁶ Toplanma çadırının/Mişkan'ın güvenliği onun sorumluluğuna verilmiştir.³⁷

Onun asıl adı Hoşea'dır (Kurtuluş);³⁸ Efrayim kabilesinden Nun'un oğludur. Yeşu (Joshua/ Tanrı Kurtarır) adı ona Musa tarafından verilir. Tanrı Musa'ya Kenan ülkesini araştırmak üzere

²⁸ Çık.13:17.

²⁹ Çık.14:21.

³⁰ Çık.14:19-30.

³¹ Çık.15:8.

³² Çık.15:10.

³³ Peter Sabo, "Drawing Out Moses: Water as a Personal Motif of the Biblical Character", *Thinking of Water in the Early Second Temple Period*, ed. Ehud Ben Zvi - Christoph Levin (Berlin: De Gruyter, 2014), 426.

³⁴ Ehud Ben Zvi, "Thinking of Water in Late Persian/Early Hellenistic Judah: An Exploration", *Thinking of Water in the Early Second Temple Period*, ed. Ehud Ben Zvi - Christoph Levin (Berlin: De Gruyter, 2014), 24.

³⁵ Çık.17:9-14.

³⁶ Çık.24:13; 32:17-18.

³⁷ Çık.33:11.

³⁸ Say.13:8, 16; Yas.32:44.

her oymaktan bir olmak üzere toplamda on iki kişiyi göndermesini emreder. Bunlardan biri Hoşea'dır, göreve gitmeden önce Musa onun adını değiştirir.³⁹ Hoşea'nın Musa'ya olan bağlılığı o kadar derindir ki, hayatının geri kalanında Musa'nın ona verdiği Yeşu adını kullanır. Öyle görünüyor ki Tanrı da bu yeni adı onaylamış ve benimsemiştir. Çünkü ondan Nun oğlu Yeşu olarak bahsetmektedir.⁴⁰

Musa tarafından görevlendirilen bu on iki ajan ülkeyi kırk gün dolaştıktan sonra dönerler; ülkenin ürünlerini gösterip gerçekten orada süt ve bal aktığını anlatırlar. Fakat halkın çok güçlü, kentlerin de surlarla çevrili ve çok büyük oluşunu bahane ederek savaşmak istemezler. Hatta bazıları savaşmaktan kaçmak için İsraililer arasında kötü haber yayarak orasının içinde yaşayanları yiyip bitiren bir yer olduğunu dillendirirler.⁴¹ Bu giden on iki kişilik ekibin içinden sadece Yeşu ile Kalev halkı cesaretlendirici konuşmalar yapıp savaşmak için teşvik edici olurlar ve bu davranışlarının mükafatı olarak Mısır'dan çıkan nesilden sadece ikisi vadedilen topraklara girmeye hak kazanırlar; diğerleri çölde ölürlər. Yeşu ve Kalev'le birlikte yalnızca çölde doğan ve Mısır'ı hiç tanımayan bilmeyen nesil Kenan diyarına girerler.

Musa vadedilen topraklara girmeden öldükten sonra Tanrı bu vazifeyi Yeşu'ya verir ve halkı da yanına alıp Şeria/Ürdün Nehri'ni⁴² geçmelerini söyler. Emri alan Yeşu halktan üç gün sonra ırmağı geçmek üzere kumanyalarını hazırlamalarını ister. Kâhinler Antlaşma Sandığı'nı yüklenip halkın önünden gideceklerdir. Bu arada her oymaktan birer kişi olmak üzere İsrail oymaklarından on iki temsilci seçilir. Sandığı taşıyan kâhinler önde halk belli bir mesafe ile arkalarında olduğu halde yol alırlar ve nehrin kıyısına kadar gelirler. Kâhinler suya ayak basar basmaz suyun akışı kesilir ve Saretan yakınlarındaki Adam Kenti'nde tutularak bir yığın halinde yükselmeye başlar.⁴³ Saretan/Zaretan muhtemelen Succoth yakınında, Yabbuk nehrinin ağzında, İsrailoğullarının kamp kurduğu yerin yaklaşık 30 mil kuzeyindedir.⁴⁴ Böylece kabilelerin geçebilmesi için nehir yatağının 30 millik kısmı kuru hale gelir. Antlaşma Sandığı'nı taşıyan kâhinler, halkın tamamı ırmağı geçinceye dek kurumuş ırmak yatağının ortasında kıpırdamadan dururlar. Böylece bütün İsrail halkı kuru haldeki nehir yatağından geçer.⁴⁵ Sonra Rab oymaklardan seçilen temsilcilerin nehrin ortasından, tam da kâhinlerin ayaklarını sağlam biçimde bastıkları yerden birer taş almalarını ve bunları yanlarında götürüp geceyi geçirecekleri yere koymalarını söyler. Çünkü bu taşlar istikbaldeki nesillere bu olayın hatırlatıcısı olacaktır.⁴⁶ Yeşu bu taşlardan bağımsız olarak Şeria Irmağı'nın ortasına, Antlaşma Sandığı'nı taşıyan kâhinlerin durduğu yere on iki taş diktirir. Tanah'taki ifadeye göre bu taşlar hala oradadırlar.⁴⁷ Nehrin derinliklerindeki bu anıt, onlara eski hayatlarının gömüldüğünün ve artık *hayatın yeniliğinde yürümeleri* gerektiğinin hatırlatıcısı mahiyetindedir. Tanrı Yeşu'ya bu ikinci anıtı dikmesini emretmemiştir ama en azından bunu yaptığı için onu suçlamamıştır da.⁴⁸ Böylece Rab'bin Yeşu'ya, halka iletilmek üzere buyurduğu her şey yerine getirilinceye dek, sandığı taşıyan kâhinler Şeria Irmağı'nın ortasında durmuşlar; her şey buyruklara uygun olarak yapılmış ve halk da çabucak ırmağı geçmiştir.

³⁹ Say.13:16.

⁴⁰ Say.14:30.

⁴¹ Say.13:31-33.

⁴² Ürdün Nehri İsrail, Suriye ve Lübnan'ın bulunduğu dağlık bölgedeki kaynaklarından güneye doğru akar, Celile Denizi'nden geçerek Ölü Deniz'de son bulur.

⁴³ Yşu.3:1-16.

⁴⁴ Matthew George Easton, "Zaretan" *Illustrated Bible Dictionary* (New York: Harper & Brothers, 1893), 701.

⁴⁵ Yşu.3:17.

⁴⁶ Yşu.4:3-8.

⁴⁷ Yşu.4:9.

⁴⁸ Warren W. Wiersbe, *The Wiersbe Bible Commentary: Old Testament* (Colorado Springs: David C. Cook, 2007), 392.

Antlaşma Sandığı'nı taşıyan kâhinler Şeria Irmağı'nın ortasından ayrılıp karaya ayak basar basmaz ırmağın suları tekrar eskisi gibi akmaya ve suları kıyıları basmaya başlar. Halk karşıya geçtikten sonra Eriha'nın doğu sınırındaki Gilgal'da konaklarlar. Yeşu ırmaktan alınan on iki taşı Gilgal'a⁴⁹ diker ve İsrail halkına şöyle seslenir: "Oğullarınız bir gün size, 'Bu taşların anlamı nedir?' diye soracak olurlarsa, onlara, 'İsrail halkı Şeria Irmağı'nın kurumuş yatağından geçti' diyeceksiniz."⁵⁰ Yani bu dikili taşlar Yahudilere, Tanrı'nın Ürdün Nehri'ni açtığını ve onları sağ salim miras kılınan topraklara getirdiğini hatırlatmak içindir. İman etmeyen biri için taş yığından başka bir şey ifade etmese de inanan bir İsraili için bunlar Yehova'nın kendi tanrısı olduğunun ve halkı adına harikalar yarattığının, aynı zamanda O'nun inancı onurlandırdığının ve kendisine güvenenler adına çalıştığının tanıklarındır. Bu yolculukla birlikte geçmişleriyle bir kırılma olmuştur ve bundan böyle asla geri dönmeyi düşünmeyeceklerdir.⁵¹ Bu taşlar onlara aynı zamanda İsrailoğullarının tanrısının ne kadar güçlü olduğunu hatırlatacak ve ondan korkmalarını sağlayacaktır.

Böylece Musa'nın önderliğinde Kamış Denizi'nin yarılması gibi Yeşu'nun önderliğinde Şeria Nehri yarılmış ve İsrailoğulları her iki su engelinden ayakları kuru toprak zemine basarak geçmişlerdir. Musa ile başlayan Kutsal Topraklara yolculuk Yeşu ile tamamlanmıştır. Ulusun Mısır'dan çıkması için Kızıldeniz'i açan Tanrı, içeri girip miraslarını talep edebilmeleri için bu kez Ürdün Nehri'ni açmıştır.⁵²

5. İlyas ve Elişa'nın Ürdün Nehrinden Geçişleri

Ürdün Nehri'nin sularının yarılması olayına Tanah'ın Neviim bölümünde İlyas ve Elişa peygamberlerle ilgili olayların anlatıldığı bölümde de rastlanır.

İlyas Kral Ahab'ın hükümdarlığı döneminde (MÖ 9. yy.) İsrail'in kuzey krallığında yaşamıştır. Daha önce bahsi geçmeyen İlyas birdenbire 1. Krallar 17:1'de Rab'dan Ahab'a ilettiği bir mesaj ile karşımıza çıkar. Bu pasukta onun Gilat'ın Tişbe Kenti'nden olduğu bilgisi de vardır. O, Kenan'ın yerli tanrısı Baal'e ve Kral Ahab'a Yahve ile meydan okuyan aynı zamanda Tanrı ile yaptıkları ahide uymayan İsraililer ile mücadele eden oldukça cesur bir insandır. Daha çok gösterdiği mucizelerle tanınan İlyas peygamberin mucizeleri arasında tıpkı İsa'da olduğu gibi çok az olan yiyecek ve içeceği bereketlendirmek, ölüyü diriltmek ve göğe yükselmek vardır.⁵³

Elişa ise onun müridi ve hizmetkarıdır. Tanrı tarafından İlyas'a onu kendisinin halefi olarak ataması emri verilmiştir. O Sina'dan Şam'a giderken Elişa'yı memleketinde on iki çift öküzle saban sürenlerin ardında, on ikinci çifti sürüp tarla işleriyle uğraşırken bulur. Onun yanına gider, cübbesini omuzlarına atar ve onu hemen evlat edinir, ona peygamberlik görevini verir. Bu olay Kral Ahab'ın ölümünden yaklaşık dört yıl önce olur. Elişa bu şekilde yapılan çağrıyı kabul eder ve yaklaşık yedi ya da sekiz yıl boyunca İlyas kendisinden ayrılıp göğe alınincaya kadar onun yakın hizmetkarı olur.⁵⁴

⁴⁹ Gilgal, Jericho'dan yaklaşık iki mil uzaktaydı ve Şeria'nın ötesi hariç, Kenan'da İsrail tarafından mirasları için talep edilen ilk bölgeydi. Daha sonraki yıllarda Gilgal ulus için önemli bir merkez haline gelmiştir. İsrail ilk kralını Gilgal'da taçlandırdı (1Sa.11:15); Abşalom'un isyanı bastırıldıktan sonra Davut burada tekrar karşılanmıştır (2 Sam.19:15); ve Samuel, Gilgal'ın onu "hizmet döngüsüne" dahil edecek kadar önemli olduğunu düşünmüştür (1 Sam.7:16). İlyas ve Elişa'nın günlerinde Gilgal'da bir "peygamberler okulu" vardır (2.Kr.2:1-2; 4:38). Gilgal, Yeşu için de önemliydi, çünkü onun kampı ve harekât merkezi olmuştur (Yşu.9:6; 10:6,15,43; 14:6); Wiersbe, *The Wiersbe Bible Commentary: Old Testament*, 391.

⁵⁰ Yşu.4:1-22.

⁵¹ Wiersbe, *The Wiersbe Bible Commentary: Old Testament*, 392.

⁵² Yas.6:23.

⁵³ Matthew George Easton, "Eli'jah", *Illustrated Bible Dictionary* (New York: Harper & Brothers, 1893), 221.

⁵⁴ 1Kr.19:16-19.

Suların yarılması hadisesi İlyas'ın göğe alınmasından hemen önce yaşanır. İlyas ve Elişa Gilgal'dan ayrılıp birlikte yola çıkarlar. Yolda giderlerken İlyas önce Elişa'ya Rabbin kendisini Beyt-El'e gönderdiğini ve ayrılmaları gerektiğini söyler ama Elişa Tanrı'nın üzerine yemin ederek ayrılmayacağını söyler. Birlikte Beyt-El'e geldiklerinde bu sefer de Tanrı'nın kendisini Eriha'ya gönderdiğini ve ayrılmaları gerektiğini söyler. Elişa aynı şekilde bunu da kabul etmez ve Eriha'ya varırlar. Nihayetinde İlyas Tanrı'nın Şeria ırmağına gitmesini emrettiğini ve Elişa'nın bulunduğu yerde kalmasını ister. Elişa üçüncü kez aynı şekilde yemin ederek kendisinden ayrılmayacağını söyler. İki birlikte yollarına devam ederler, elli peygamber de onları Şeria Irmağı'na kadar izler. İlyas ile Elişa Şeria Irmağı'nın kıyısında dururlar. Peygamberler de biraz ötede, onların karşısında durur. İlyas cübbesini dürüp sulara vurunca, sular ikiye ayrılır. Elişa ile İlyas kuru toprağın üzerinden yürüyerek karşıya geçerler. Karşı kıyıya geçtikten sonra İlyas Elişa'ya, yanından ayrılmadan önce kendisi için ne yapabileceğini sorar. Elişa da onun ruhundan iki pay miras almak istediğini söyler. Bunun üzerine İlyas zor bir şey istediğini lakin yanından alındığını görürse bunun mümkün olacağını, aksi takdirde olmayacağını söyler. Onlar yürüyüp böyle konuşurlarken ansızın ateşten bir atlı araba görünür, onları birbirinden ayırır ve İlyas bir kasırgayla göklere alınır. Olanları gören Elişa "Baba, baba, İsrail'in arabası ve atlıları!" diyerek bağırır. O İlyas'ı bir daha göremez. Sonra İlyas'ın üzerinden düşen cübbeyi alıp geri döner ve Şeria Irmağı'nın kıyısında durup cübbeyi sulara vurur. Irmak ikiye ayrılır, Elişa karşı kıyıya geçer. Bunu gören peygamberler İlyas'ın ruhunun Elişa'nın üzerinde olduğuna inanırlar ve onun önünde secdeye kapanırlar.⁵⁵

Hikâyeden de anlaşılacağı üzere bir değil iki kere suların yarılması hadisesi yaşanmıştır; önce İlyas sonra Elişa tarafından ve her seferinde İlyas'ın cübbesi kullanılarak. Her iki peygamberin de mucize göstermekteki güçlerini Tanrı'dan aldıkları muhakkaktır. Özellikle Elişa'nın cübbeyi sulara vururken söylediği "İlyas'ın Tanrı'sı RAB nerede" cümlesi⁵⁶ bu işi tek başına yapamayacağını ve Tanrı'nın inayetini beklediğinin açık kanıtıdır.

Bu olaylarda cübbe olağanüstü güçlerle donatılmış özel bir eşya olarak karşımıza çıkmaktadır. Öyle görünüyor ki bu giysi sayesinde İlyas'ın güçleri Elişa'ya geçmiştir. Çünkü yukarıda da bahsettiğimiz üzere, Tanrı Elişa'yı kendi yerine meshetmesini istediğinde İlyas cübbesini Elişa'nın üzerine atarak bunu gerçekleştirmişti. Üstüne cübbenin atılmasıyla birlikte o da hemen İlyas'ın takipçisi olmuştu. Ayrıca, Elişa'nın cübbeye sahip olmadan önce herhangi bir mucize gerçekleştirdiğine dair bir bilgi yoktur. Bu nedenle cübbe burada tanrısallığın gücünü kanalize etmek için kullanılan gizemli bir eşya görünümündedir.⁵⁷

6. Davud'un Irmağı Geçmesi

Tanah'taki sudan geçme hikâyelerinden birinin kahramanı da Davut'tur ve bu olay onun krallık dönemini kapsar. Fakat bundan önce onu kahraman yapan olayın anlatıldığı I. Samuel'deki bir ayrıntıya da dikkat çekmek gerekir. I. Samuel 17: 40'da onun Golyat'ı devirirken attığı sapan taşlarını *dereden* seçip aldığı şeklinde bir ifade vardır. Doğrusu bu *dere* ayrıntısı bu olayın anlatıldığı Kur'an ayetlerini de hatırlatmaktadır. Bu yüzden her ne kadar araştırmanın konu başlığı *Tanah'ta Sudan Geçme Metaforları* olsa da iki Kutsal Kitaptaki hikâyenin birbirlerini tamamlayıcı nitelikte olması nedeniyle Davud'un su ile bağlantısına da değinilecektir.

Davud'un Golyat'la mücadelesi Yahudiler kadar Müslümanlar arasında da bilinir. Yahudi Kutsal Kitabında Davut'la ilgili hikâyeler serisi I. Samuel Kitabı'nın 16. babından başlar, I.

⁵⁵ 2.Kr.2:1-15.

⁵⁶ 2.Kr.2:14.

⁵⁷ William S. Morrow, "Water Control and Royal Propaganda: Sennacherib's Boast in 2 Kgs 19:24 (= Isa 37:25)", *Thinking of Water in the Early Second Temple Period*, ed. Ehud Ben Zvi - Christoph Levin (Berlin: De Gruyter, 2014), 302.

Krallar Kitabı'nın 2. babının 12. cümlesiyle sona erer. Davud'un Golyat'ı öldürmesi hikayesi ise kabaca şöyle tasvir edilir: Kral Saul, İsrailoğullarına meydan okuyan Filistli Golyat'ı öldürüne büyük bir armağanın yanı sıra kızını da vereceğini; babasının ailesini de İsrail'e vergi ödemekten muaf tutacağını söyler. Bunu duyan Davud, Golyat'la savaşmak ister ve attığı sapan taşı ile önce onu yere devirir sonra da yerde yatan Golyat'ın boğazını keser.⁵⁸

Bu olay Kur'an'da Tâlût ve Câlût orduları arasındaki savaş olarak anlatılır.⁵⁹ Tâlût, kral olduktan sonra, Câlût komutasındaki orduyla savaşmak üzere yola çıktığında askerlerine, Allah'ın bir ırmakla kendilerini imtihan edeceğini haber verir. Askerlerden çok azı hariç ırmaktan doyasıya su içerler ve imtihanı kaybederler. Bunun neticesinde, ırmağın suyundan içenler ırmağı geçemez, Câlût ve askerlerine karşı koyma ve savaşma gücünü kaybederler. Diğerleri ise ırmağı geçip Câlût'un ordusuyla savaşır. Bu savaşta Davut, Câlût'u öldürür ve kendisine hükümdarlık ve hikmet verilir.⁶⁰

Bu Kur'an kıssasında açıkça ifade edildiği gibi bir sudan geçme olayı vardır. Kanaatimizce Davud'un hükümdarlık ve hikmetle mükafatlandırılması Câlût'u öldürmesi kadar öncelikle ırmağı geçmesiyle ilişkilidir. İlk sınanma ırmakla olmuştur. Müfessirler ayette geçen hikmeti peygamberlik olarak yorumlamışlar, Davud'un şahsında krallık ve peygamberliğin birleştiğini söylemişlerdir.⁶¹

Bu hikâyeden de anlaşıldığı üzere onun ilk sudan geçişi hükümdarlığından öncedir; ikincisi ise hükümdarlığından sonradır. Davud kral olduktan sonra, burada ayrıntılarına girmenin gereksiz olduğunu düşündüğümüz bazı nedenlerden dolayı, oğlu Abşalom ile arası bozulur. Bunun üzerine Abşalom tahtı en çok kendisinin hak ettiğini düşünerek taraftar toplamaya başlar; söylemleri insanlar tarafından çok beğenilir ve desteklenir. Büyük bir halk topluluğuyla birlikte Yahuda'nın eski başkenti Hebron'a gider ve orada kendisini kral ilan eder. İsyan o kadar başarılıdır ki Davut'un baş danışmanı Ahitofel bile kendisini terk edip Abşalom'un danışmanlığını üstlenir. Davud'un bu durumda Yeruşalim/Kudüs'ü terk etmekten başka çaresi kalmamıştır. Abşalom, Yeruşalim'e geri döner ve itirazsız bir şekilde tahtı ele geçirir. Ancak Davud kaçarken kendisi için casusluk etmek üzere güvendiği adamlarından biri olan Huşay'a sanki Abşalom'un saflarına katılmış gibi görünmesini ve Ahitofel'in öğütlerini boşa çıkarmasını ister; kendisinden gelecek haberi ırmağın sığ yerinde bekleyeceğini söyler.⁶²

Huşay gerçekten de verilen bu görevi layıkıyla yerine getirir. Çünkü Ahitofel yanına on iki bin kişi verilmesini ve derhal Davud'un peşine düşmeyi salık verirken Huşay bu saldırıyı geciktirecek bir plan ileri sürüp, bunun daha ağır ama mutlak başarı adına daha garantili bir yol olduğunu söyler. Gerçekten de öyle başarılı olur ki onun tavsiyesi Ahitofel'inkine tercih edilir. Bu arada Huşay Davud'a geceyi kırdaki ırmağın sığ yerinde geçirmemesi, duraksamadan karşı yakaya geçmesi için haber gönderir. Bunun üzerine Davut'la yanındaki bütün halk Şeria Irmağı'nı çabucak geçer. Şafak söktüğünde Şeria Irmağı'nı geçmeyen bir kişi bile kalmamıştır.⁶³

Abşalom'un ordusunun saldırısını geciktiren Huşay böylece savunmaya hazırlanması için Davud'a zaman kazandırmıştır. Verdiği öğüde uyulmadığını gören Ahitofel ise eşeğine palan vurarak yola koyulmuş ve kentine, evine dönmüştür; işlerini düzene koyduktan sonra da kendini asarak intihar etmiştir.⁶⁴

⁵⁸ 1Sa.17:25-51.

⁵⁹ Tâlût ve Câlût müfessirler tarafından Saul ve Golyat olarak yorumlanmıştır.

⁶⁰ el-Bakara 2/249-251.

⁶¹ Örnek için bkz. Fahrüddîn Er-Râzî *Tefsîr-i Kebîr Mefâtihu'l Gayb*, çev. Suat Yıldırım, Lütfullah Cebeci, Sadık Kılıç, Sadık Doğru. (İstanbul: Huzur Yayınevi, 2002), 5/366.

⁶² 2Sa.15:28.

⁶³ 2Sa.17:22.

⁶⁴ 2Sa.17:23.

Davut ve maiyeti Mahanayim'e vardığı sırada Abşalom'la yanındaki İsrail askerleri de Şeria Irmağı'nı geçerler (bk. Harita-4). Efraim ormanı sınırında karşılaşan baba ve oğulun orduları arasında çok kanlı bir savaş gerçekleşir ve Abşalom'un ordusundan yirmi bin kişi öldürülür, geri kalanı kaçar. Abşalom da hızlı bir katıra binerek kaçar; ama uzun, dalgalı saçları ya da muhtemelen kafası bir ağacın dalına sıkışır ve Davud'un adamlarından biri tarafından öldürülür. Davud Yeruşalim'e geri dönüş yolunda bir kez daha ırmaktan geçer,⁶⁵ tahtına oturur, artık eskisinden çok daha fazla halkın desteğini alan bir kraldır.

7. Değerlendirme

Tanah'taki sudan geçme motiflerine dikkat çekmek istediğimiz bu çalışmada, aslında her bir olay ayrı ayrı değerlendirilmeyi hak etmektedir. Onların her biri birden çok sembollerle ve anlamlarla yüklüdür. Fakat hikayelerin genelinden anlaşılacağı üzere, hangi yönden gelirse gelinsin sudan geçişlerin sonunda varılacak nihai yer, Tanrı tarafından miras verileceği söylenen yerlerdir. Yani ister denizden ister nehirden geçmek olsun, suları aşmak bu topraklara mirasçı olmanın şartı olarak görünmektedir ve sular adeta bir sınır vazifesi görmektedir. Nitekim Tevrat'ta bu sınırlar nehirlerle ifade edilmiştir. Tanrı İbrahim'e bu toprakları miras olarak vermek için kendisini Kildanilerin Ur Kenti'nden çıkartıp getirdiğini⁶⁶ ve Mısır Irmağı'ndan büyük Fırat Irmağı'na kadar uzanan bu toprakları kendisinin soyuna vereceğini söylemiştir.⁶⁷ İşte Tanrı'nın Yahudi Kutsal Kitabında İbrahim'e ve onun soyundan gelenlere sık sık tekrarladığı vaadine dayanarak buralara Yahudiler tarafından *Eretz Yisrael* ya da "Vaat Edilen Topraklar" adı verilmiştir. Aslında kavram bu haliyle ya da belki daha doğrusu kelimesi kelimesine İbranice Tevrat'ta hiç geçmez ama mesela "Ataların Toprakları" anlamında *Eretz Ha-Avot*⁶⁸ veya "İbranilerin Ülkesi" anlamında *Eretz Ha-Ivrim*⁶⁹ şeklinde kullanıldığı vâkidir.

Tevrat'a göre Vaat Edilen Topraklara yerleşim ilk ata İbrahim ile, Mısır'a yerleşme ise üçüncü ata Yakub'un oğlu Yusuf vasıtasıyla olmuştur. Yahudi tarihindeki en önemli olay olan Mısır'dan çıkışın sularla ilgili olması gibi Mısır'a girişin de suyu çağrıştıran bir kavram olan kuyu ile başlaması ilginçtir.

Yine onların bir ulus olarak *İsrail* adıyla denizi geçmeleri gibi ataları Yakub da *İsrail* adını alınca nehri geçmiştir, ata diyarına girmiştir. Mısır'dan Çıkış, İsrail olarak Yahudi ulusunun başlangıcını işaret eder, bu olay onların ulusal kimliklerinin ve bağımsızlıklarının sembolü olmuştur. Aynı şekilde İsrail adı Yakub için de kurtuluş olmuştur. Çünkü kendisine bu unvan verilene kadar o hep ikizi tarafından bağışlanmama ve öldürülme korkusunu yaşamıştır. O, nehri geçince karşılaşacağı ilk düşmanın yirmi yıl boyunca memleketinden uzak yaşamasına neden olan ikizi olacağının farkındadır. Yakub'un gece boyunca mücadele ettiği ve sonunda kendisine İsrail unvanını verenin kimliği hep sorgulanmıştır. Bir Midraş ifadesinde bu yabancınnın Esav olduğu belirtilir.⁷⁰ Burada sorgulanması gereken kavramın veya çözülmesi gereken düğümün ikiz kelimesi olduğunu düşünüyoruz. Analitik psikoloji uzmanı Jung'a göre ikizler insan doğasının ikili yönünü, karşıtlar arasındaki temel mücadeleyi sembolize ederler ve dünyanın her yerindeki mitlerde yaygın olarak bulunurlar. Onlardan biri uysal, yumuşak başlı ve inisiyatifsizdir; diğeri ise dinamik ve isyankardır. Birisi özel bir yansıtma yetisi olan içe dönüklüğü temsil ederken öbürü dışa dönük bir eylem insanıdır, büyük işler yapan biridir

⁶⁵ 2.Sa.19:39.

⁶⁶ Yar.15:7.

⁶⁷ Yar.15:17.

⁶⁸ Yar.31:3.

⁶⁹ Yar.40:15.

⁷⁰ Midraş buna dayanak olarak Yakub'un Esav'ın yüzünü Tanrı'nın yüzüne benzettiği ve Rahel'in (Yakub'un dayısının kızıdır, sonra eşi olmuştur) Esav ile evlenmekten korktuğu, bu yüzden ikizler arasında mücadele olduğu fikrini ileri sürer. Robert Graves - Raphael Patai, *İbrani Mitleri*, çev. Uğur Akpur (İstanbul: Say Yayınları, 2009), 323.

(Yakub'un çadırda oturmasını, Esav'ın dışarlarda av peşinde koşmasını hatırlayalım). Genellikle doğumda birbirlerinden ayrılmaya zorlanırlar ve efsanevi görev onları bir şekilde yeniden bir araya getirmektir. Bu, ruhu bütünleştirmek için yapılması gereken çalışmayı yansıtır.⁷¹ Dolayısıyla Midraş'ın yorumuna kısmen katılıyoruz. Jung'un perspektifinden baktığımızda kanaatimizce Yakub'un boğuştuğu, mücadele ettiği kişi aslında ikizi görünümündeki kendi öz benliği olmalıdır. Onunla baş edebildiğinde, ona yenilmediğinde içini huzur ve barış kaplamıştır, korkuları yok olmuştur, yani ikiziyle barışmıştır. O yüzden yeni bir isim almıştır. Yeni isim yeni bir başlangıç demektir ve yeni bir statüyü temsil eder.

Olayın suyun başında geçmesi ise sanki öz benliği bulma, onunla tanışma bağlamında bu metaforu güçlendirmektedir. Çünkü sular yansıtıcıdır. Özellikle nehirler bu anlamda çok önemlidir, onlar eşiktir; gerçek ile gerçek olmayan, benlik ile öteki arasında aracılık yaparlar.⁷² Dolayısıyla Yakub'un başından geçen bu olayı bir eşik deneyimi olarak görebiliriz. Eşik deneyimleri çok farklı şekillerde yaşanabilir; insanın duyu organlarını farkındalık bağlamında ayartan her şey ve her an eşik olabilir. Mesela yüksek dağlar, yaratılmış alem ile ilahi mekânsızlık alemi arasında eşiktir.⁷³ Kapı eşiği bağlamında da kutsal ve profanı ayırt eden sınırlar olmaları hasebiyle dünyanın pek çok yerinde kutsal mekanlara girerken yere eğilip eşiği öpme uygulaması vardır. Aynı hareketleri Yakub ile Esav'ın buluşma sahnesinde görürüz. Yakub ikizinin önünde yedi kez secde etmiş, Esav onu kucaklamış sarılıp öpmüştür, öpüşmüşlerdir.⁷⁴

İsrail'in Mısır'dan çıktıktan sonra vadedilen topraklara ulaşabilmeleri için iki kere su engelini aşmaları gerekmiştir: Önce Musa liderliğinde Kamış Denizi'ni geçmişler ama işledikleri günahlar ve itaatsizliklerinden ötürü kırk yıl çölde kalmışlar; sonra Yeşu liderliğinde Ürdün nehrini geçerek Kenan topraklarına ayak basmışlar, daha sonra Kudüs fethedilmiştir. Bu sürece paralel olarak önce kabile çizgisinde örgütlenmişler, sonraki birkaç yüzyıl boyunca gevşek bir federasyon halinde kalmışlar; bu federasyon, özellikle Davut ve oğlu Süleyman'ın ibadet ve yönetimi Kudüs'te merkezileştirmesinden sonra bir monarşi altında birleşip güçlenmiştir.⁷⁵ Onlar Kamış Denizini geçmekle eski yaşamlarından ayrılmışlar, Ürdün Nehrini geçmekle de yeni bir mirasa girmişlerdir.⁷⁶ Ancak bu herkese nasip olmamıştır. Ürdün Nehrini geçebilenler bal ve süt akan o topraklar için savaşmayı ve ölümü göze alabilenlerdir ki bunlar aslında Mısır'ı hiç bilmeyenlerdir, yani köleliği tanımayanlardır, özgür ortamda yetişenlerdir. Onlar çölde geçirilen kırk yıllık süre zarfında doğanlardır.

Peki nedir bu varis olabilmek için uğruna can feda etmeyi gerektiren toprak kavramı? Aslında asırlardır sorulan, sorgulanan ve üzerinde en çok tartışılan konulardan biridir bu Vaat Edilen Topraklar kavramı. Bazıları bunun literal anlamıyla anlaşılması gerektiğini savunurken diğerleri mecaz olarak anlaşılması gerektiğini savunmuşlardır.

Yahudiler tarafından büyük ölçüde siyasi ve bölgesel açıdan anlaşılan bu idealleştirilmiş toprak vaadi anlayışındaki ilk önemli kırılma onların Babil'e sürgüne gönderilmesiyle yaşanmıştır. İşaya, Yeremya ve Hezekiel kitaplarında toprak vadinin bundan sonra manevi ve eskatolojik olarak yorumlanmaya başlandığı görülür. İskenderiyeli Philo (MÖ 25- MS 50) bu kavramı kişiselleştirmiş ve benliğin derinden varoluşsallığı ile ilişkilendirmiştir. O, Vadedilen Topraklar kavramı ile ruhun mücadelesinin ve Tanrı'ya olan özleminin kolaylıkla

⁷¹ Carl Gustav Jung, *İnsan ve Sembolleri*, çev. Ali Nahit Babaoğlu (İstanbul: Okyanus Yayıncılık, 2009), 113.

⁷² Francis Landy, "Fluvial Fantasies", *Thinking of Water in the Early Second Temple Period*, ed. Ehud Ben Zvi - Christoph Levin (Berlin: De Gruyter, 2014), 438.

⁷³ Annemarie Schimmel, *Tanrının Yeryüzündeki İşaretleri*, çev. Ekrem Demirli (İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2004), 23.

⁷⁴ Yar.33:3-4.

⁷⁵ Ellen Frankel - Patkin Betsy, *The Encyclopedia of Jewish Symbols*, (Maryland: Rowman and Littlefield Publishers, 1992), 184.

⁷⁶ Wiersbe, *The Wiersbe Bible Commentary: Old Testament*, 394.

anlaşılabilirliğini ve bunun tarihsel bağlamı ne olursa olsun her birey için geçerli olduğunu söylemiştir.⁷⁷ İskenderiyeli Kilise Babası Origen (184-253) ancak Göklerin Krallığında ölenlerin Vaat Edilen Toprakları hak ettiğini, dünyevi Filistin'in ise sadece onun bir arketipi ve habercisi olduğunu ifade etmiştir. Ona göre Vaat Edilen Topraklar bilimin, bilgeliğin, erdem ve mükemmelliğin simgesidir; ruhun mükemmelleşmesi sürecinin bir ifadesidir.⁷⁸ Mitoloji uzmanı Campbell de bu konuda benzer düşünür. Ona göre Vaat Edilen Topraklar bu dünyanın askeri güçle ya da topla-tüfekle fethedilecek bir kısmına değil, kalpte tefekkür yoluyla keşfedilecek manevi huzura sahip bir yere atıfta bulunur.⁷⁹ Eski Ahit'teki Vaat Edilmiş Toprak motifinin dünyanın birçok yerinde bilinen mitolojik bir arketipin yerel bir versiyonu olarak ortaya çıktığını belirten Campbell onun ilahilikten arındırılarak Yakın Doğu'nun halihazırda nüfuslu bir bölgesini askeri güçle fethetme ve işgal etme yetkisi olarak görüldüğünü söyler. Nitekim Vedik Aryanlar da MÖ 13. yüzyılda Hindistan'a girdiklerinde, aynı çalışmayı İndus Vadisi ve Ganj Ovası'nın manzaraları üzerinde yapmışlardır. Bu nedenle Vaat Edilmiş Toprak, mitolojik anlamda şeffaf olarak kabul edilen herhangi bir manzardır ve böyle bir bölgeyi elde etmenin yöntemi sıradan fiziksel eylemle değil, şiirsel olarak zekâ ve sanat yöntemiyle elde edilir.⁸⁰

O yüzden bu topraklar dünya coğrafyasında bir yer olarak değil teolojik ve felsefi anlamda düşünülmelidir. Zaten tarif edilen bu ülkenin Kutsal Kitaptaki betimlemelerine dikkat edildiğinde görülecektir ki Yeni Ahit'teki ve Kur'an'daki cennet tasvirlerine çok benzemektedir. İsrailoğullarını cezbedebilmek, onların içinde bu topraklara sahip olabilmek için karşı konulamaz bir arzu ve istek uyandırmak için olsa gerek oldukça artistik bir üslupla tasvir edilmişlerdir. Bu anlatıma göre toprak bu diyarda çok güzel ve verimlidir; suları, dereleri pınarları boldur;⁸¹ en iyi yağlar, şaraplar, arpa, buğday, incir, üzüm ve nar burada üretilir;⁸² demir ve bakır gibi zengin doğal kaynaklara sahiptir;⁸³ süt ve bal akan bir ülkedir.⁸⁴ Tevrat'ta süt ve bal kavramlarından atalar döneminde hiç bahsedilmez. Çıkışla birlikte söz edilmeye başlanan bu kavramın varlığı daha sonra Tanah'ın diğer bölümlerinde ve Yeni Ahit'te de devam eder. Kur'an'da da süt ve bal Cennette akan dört ırmaktan ikisi olarak zikredilir; diğer ikisi su ve şaraptır⁸⁵ ki bunların da vadedilen toprakların özellikleri olduğundan az önce bahsettik. Bu ülke Tanrı'nın buyruklarına uymaları halinde onların sıkıntısız ekmek yiyebilecekleri, hiçbir şeye gereksinim duymayacakları bir ülkedir. İsrailoğullarına karınları doyduğunda; oturmak için güzel evler yapıp yerleştiklerinde, sığırları, davarları çoğaldığında; altınları, gümüşleri ve her şeyleri arttığında böbürlenmemeleri ve onları Mısır'dan, köle oldukları ülkeden çıkararak Tanrı'yı/Rab'bi unutmamaları ve ona övgüler sunmaları hatırlatılır.⁸⁶ Bu ifadeden de anlaşılacağı gibi bu ülkeye ve nimetlerine sahip olmak hür olmak ile ilişkilendirilmiştir. Yani Mısır köleliğinin, Kenan hürriyetinin timsalidir. Köleler/esirler toprak sahibi olamazlar. Toprak sahibi olmak demek bağımsızlık ve özgürlük demektir.

Davud'un hikayesi ise bu topraklarda yaşayan ama bir türlü kimsenin yenemediği oldukça iri cüsseli, bu yüzden *Filistinli Dev* olarak tanımlanan büyük düşman Golyat'ı öldürmesi hakkındadır. Bunun için önce ırmağı geçmiş, ırmaktan çakıl taşı toplamış, tek çakıl taşıyla

⁷⁷ Katerina Koci, *The Land Without Promise: The Roots and Afterlife of One Biblical Allusion* (London and New York: T&T CLARK, 2023), 237.

⁷⁸ Koci, *The Land Without Promise: The Roots and Afterlife of One Biblical Allusion*, 108.

⁷⁹ Joseph Campbell, *The Inner Reaches of Outer Space: Metaphor as Myth and as Religion* (California: New World Library, 2002), XXIV.

⁸⁰ Campbell, *The Inner Reaches of Outer Space: Metaphor as Myth and as Religion*, 34.

⁸¹ Yas.8:7.

⁸² Yas.8:8.

⁸³ Yas.8:9.

⁸⁴ Çık.3:8.

⁸⁵ Muhammed 47/15

⁸⁶ Yas.8:10-15.

düşmanı yere devirmiş, sonra kellesini koparmıştır. Karşıdaki düşman savaş aletleri ve giysileriyle donanmışken Davud'un zırhı bile yoktur sadece sapanı vardır. Davud'un bu hikayesi imanlı bir kalbin temiz akılla/zekâ ile birleştiğinde nelere muktedir olacağını göstermektedir. Diğer hikayelerde olduğu gibi burada da sudan geçmeye eşlik eden bir mücadele fenomeni sonrasında ödül gelmiştir; İlkinde Davud'u bir *hero/kahraman* daha sonra da *kral* olmaya götüren geçiş, ikincisinde onun pozisyonunu sağlamlaştırmıştır. Davud, kendi oğlu isyan edip tahtı ele geçiren, halk öfkesinin de etkisiyle parçalanmış bir hükümdar olarak terk ettiği Yeruşalim'e tüm Yahuda kabilesinin desteğini alarak dönmüştür.⁸⁷ Daha önce Musa ve Firavun'un başına gelenlerde olduğu gibi burada da Davud'un suyu geçişi ona zafer getirirken Abşalom'un sonu olmuştur.

İlyas ve Elişa peygamberlerin suları yarararak geçmeleri diğer örneklerle benzese de İlyas'ın durumu biraz farklıdır. Diğer örneklerde yatay düzlemde bir yer değiştirme olmasına karşın İlyas'ın durumunda suları geçmesiyle birlikte dikey bir hareketlilik gerçekleşir. Yeryüzünden göğe doğru alınır. Bu işte rüzgâr etkili olur (Musa'nın Kamış Denizini geçişinde de rüzgârın suları iki yana yaslayarak adeta bir duvar vazifesi yaptığını hatırlayalım). Bu durum İlyas'ın veya İlahi Hakikati manevi olarak ayırt eden kişinin, zamanı geldiğinde esas olarak çözüme kavuşturulması için zihinsel düzlemdeki koşulları hızla değiştirme yeteneği olarak kabul edilmiştir.⁸⁸ Yine bu durum aslında Vadedilen Toprakların yeryüzünde değil cennette olduğunu kabul edenlerin inançlarını destekleyici mahiyettedir.

Bu arada Musa'nın, Yeşu'nun, İlyas'ın ve Elişa'nın hikayelerinde suyu geçmek için doğal bir su bariyerini ayırma fikrine ek olarak, mucizeyi gerçekleştirebilmek için her dört geçişte de doğaüstü güçlere sahip olan bir eşyanın kullanıldığına şahit olduk. Musa asasını, İlyas cübbesini, Yeşu Ahid Sandığını ve Elişa hocasının cübbesini kullanır. Elişa'nın durumunda cübbe İlyas'ın güçlerini müridine aktardığı bir araç görünümündedir. Ama peygamberlerin hepsi yine de her durumda Tanrı'nın gücünü hissederler, onsuz bunların hiçbirinin gerçekleşmeyeceğinin farkındadırlar. Fakat bir şekilde bu güç bir kulun elindeki eşya aracılığıyla kanalize edilir. Hikayeler arasındaki paralellik gücün bir peygamberden diğerine aktarılması gerçeğiyle de anlaşılır. Yeşu Musa'nın halefidir, onu taklit eder; Elişa İlyas'ın halefidir, onu taklit eder ve mucize böylece müritlerin de gerçek peygamberler olduğunu gösterir.⁸⁹

Tanah'taki bu denizden ve nehirden geçme hikayelerindeki su kavramı, göç hikayesindeki daha geniş bir eşik sembolizminin bir parçası olarak değerlendirilebilir.⁹⁰ Fakat burada suyu geçmek, yalnızca askeri bir stratejinin parçası değil, aynı zamanda bir aşamadan diğerine geçişi oluşturan, ilahi olarak emredilmiş bir kurtuluş eylemini işaret eder. İster deniz ister nehir suları olsun hem kurtuluşun hem de yıkımın gerçekleştiği bir eşik alanı olarak mitolojik değerlerini korurlar ve okuyucunun zihninde olayın kalıcı anlamını sürekli yenilemesi bakımından indekslidir. Hedefe ulaşmak için aşılması gereken bu sular ilahi koruma altındakiler için kurtuluşu getirirken düşmanlara yıkım ve ölüm getirir.⁹¹

Yine Yahudi Kutsal Kitabındaki bu su geçişleri Hinduizm'deki *tirtha* kavramı bağlamında da değerlendirilebilir. Karasal yolculuktan farklı olarak suyun bir kıyısından diğer kıyısına geçişler Hinduizm'de hac yolculuğu yani Kutsala yapılan yolculukla ilgilidirler. Yaygın Hindu geleneğinde su ile ilişkili olan bu yerler sıklıkla tirthalar olarak isimlendirilirler ve tirthalara

⁸⁷ Jeremy M. Hutton, *The Transjordanian Palimpsest* (Berlin: De Gruyter, 2009), 15.

⁸⁸ Charles Fillmore, *Metaphysical Bible Dictionary* (New York: Dover Publications, 2013), 347.

⁸⁹ Morrow, "Water Control and Royal Propaganda: Sennacherib's Boast in 2 Kgs 19:24 (= Isa 37:25)", 302.

⁹⁰ Kåre Berge, "Polluted, Bitter, and Sweet Water as a Matter of Ethnic Identity-Formation in Persian Yehud", *Thinking of Water in the Early Second Temple Period*, ed. Ehud Ben Zvi - Christoph Levin (Berlin: De Gruyter, 2014), 119.

⁹¹ Martti Nissinen, "Sacred Springs and Liminal Rivers: Water and Prophecy in the Ancient Eastern Mediterranean", *Thinking of Water in the Early Second Temple Period*, ed. Ehud Ben Zvi - Christoph Levin (Berlin: De Gruyter, 2014), 42-48.

hac yapmak Hint dini yaşamının en eski ve halen en bilinen özelliklerinden birisidir. Bir tirtha bir nehrin en uzak kıyısına veya cennet alemlerinin en uzak kıyısına geçilebilen *geçiş yeridir*, bir *sığ yerdir*. Bu yüzden tirtha kavramı karşıya geçişin güvenli olarak yapılabileceği hac yerlerine işaret eder.⁹² Şimdi bu bağlamda düşündüğümüzde İsrailoğullarının *Çıkış* olarak adlandırılan Vadedilen Topraklara yapılan yolculuklarındaki rota göz önüne alındığında sudan geçme hikayeleri daha bir önem kazanmaktadır. Daha önce de bu konuya vurgu yapmıştık. Musa adeta kulağı ters gösterircesine kuzeyden güneye doğru inmiş ve Yeşu da yeniden kuzeye doğru gitmiştir (bk. Harita 2). Kısa yol uzatılmıştır. Oysa ataları İbrahim'in de daha önce Kenan diyarından Mısır'a ve Mısır'dan Kenan diyarına gidiş-dönüş şeklinde yaptığı bir yolculuk vardır. Onun rotası Akdeniz kıyısına paralel gider. Demek ki sudan geçme motifi ile insan zihninde uyandırılmak istenen şeyler vardır. Normalde çok tehlikeli görünen bu geçişler imanlılar için Tanrı tarafından kolaylaştırılmış ve mümkün kılınmış ama onların düşmanları için yıkım ve ölüm getirmiştir. Sudan geçmeyi başaranlar bir daha eski hayatlarına hiç dönmemek üzere yeni bir hayata kavuşmuşlardır. Bu sahne aslında Tevrat'ta yeryüzünde hayatın başlangıcının anlatıldığı sahneye çok benzer ve yaratılıştaki suların ilksel ayrımının tekrarıdır; sular yarılp kara görüldükten sonra hayat ortaya çıkmıştır.⁹³ Sadece sular varken hayat yoktur, kara parçasının ortaya çıkmasıyla hayat başlamıştır. Sembolizmde suyun bu kullanımı, kavramsal olarak *doğum suyu* ile ilişkilendirilmiştir.⁹⁴ Daha önce de vurguladığımız gibi pek çok yorumcu suları anne rahminde ceninin içinde büyüüp geliştiği amniyo sıvısına benzetmiş, bebeğin bu su kesesinin yırtılması sonucu doğması gibi suların yarılması ile İsrail'in doğması arasında bağ kurulmuştur.⁹⁵

Sonuç

Bütün kutsal kitapların öyküleri ortaya çıktıkları yer ve zamanla kayıtlıdır. Bu durum Hinduların, Çinlilerin, Japonların, Hristiyanların ve diğerlerinin kitaplarıyla olduğu gibi Yahudilerinki için de geçerlidir. Yine bütün dinlerde bir takım temel metaforlar vardır ve bunlar din olgusunun merkezinde yer alır. Metaforların çözümlenmesi sayesinde normalde anlaşılması mümkün olmayan son derece soyut kavramlar anlaşılabilir hale gelir. Bunlar için fenomenolojik okumalar yapmak ve olayların gerçekliğini veya tarihselliğini sorgulamamak ama onun yerine bu hikâye ile kastedilene anlamaya çalışmak gerekir. Önemli olan yer ve zaman değil onun anlamını ve amacını sorgulamaktır. Nitekim son yıllardaki kapsamlı arkeolojik kazılarda Kitâb-ı Mukaddes'in bu toprakların fethiyle ilgili kaydının tarih dışı olduğunu ortaya koyan bulgulara rastlanmıştır. Dolayısıyla kutsal kitaplardaki bu ifadeler mutlak anlamda coğrafi yerlere ya da tarihi olaylara gönderme yapıyormuş gibi anlaşılmalıdır. Dünyevi bir kanıt bulunamayınca bu kitaplara inanılmayacak mıdır? Kaldı ki burada anlatılan çoğu hikâye Kur'an'da da anlatılır veya başka bir ülkede kendi kutsal kitaplarında kendi coğrafyalarında kendi insanların başından geçmişçesine ve kendi dillerince. Musa'nın denizden geçmesinin Tevrat'taki kadar ayrıntılı olmasa da Kur'an'da da yer alması bu motifle insan zihnine ilahi farkındalık ve hakikate ulaşma bağlamında verilmek istenen bir mesaj olduğunu düşündürmektedir.

Son söz olarak şunu söylemek mümkündür: Sudan geçişlerin amacını oluşturan *bir yere/toprağa vâris olmanın* Yahudilerin nezdinde ifade ettiği bu anlam, dünyalı kimliğine bakmaksızın bireysel olarak her insana teşmil edilebilmelidir. O zaman cenneti hak etmenin ilk şartı *Çıkış* hikayesinde Mısır ile sembolleştirilen beden tutkularından/esaretinden

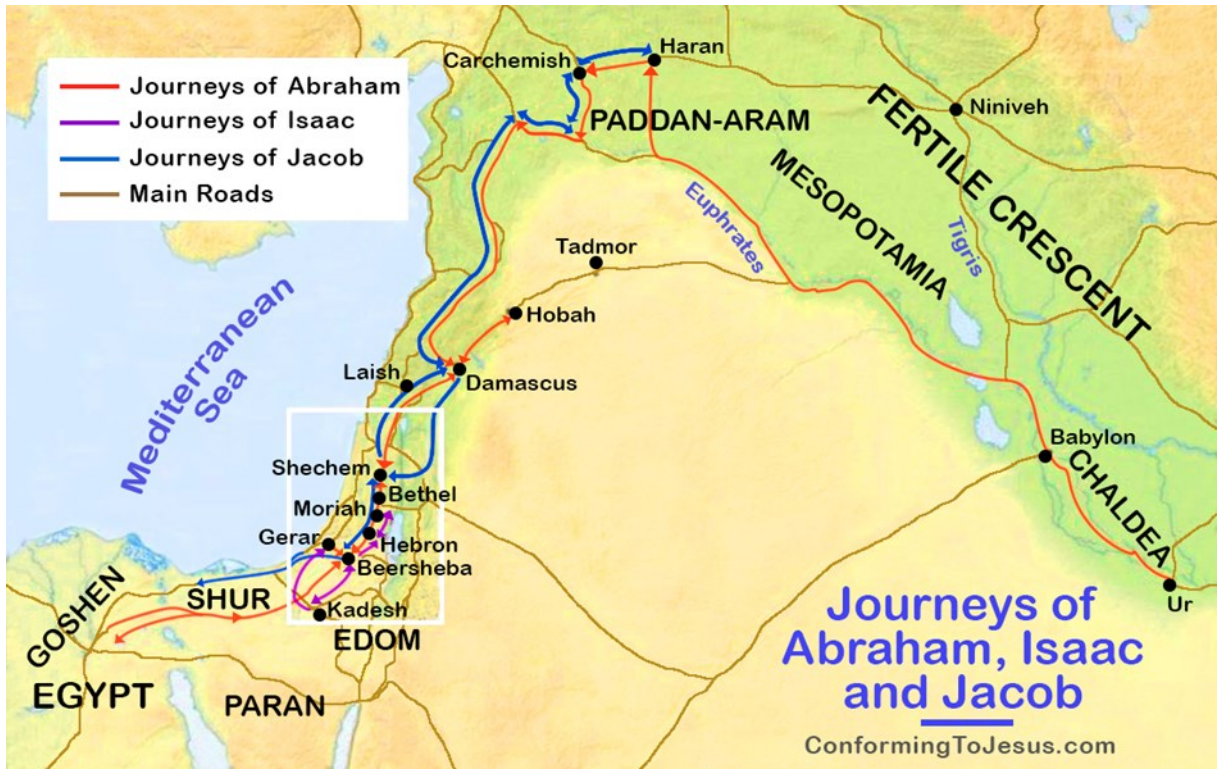
⁹² Diana L. Eck, "India's 'Tirthas': 'Crossings' in Sacred Geography", *History of Religions* 20/4 (1981), 323.

⁹³ Yar.1:9.

⁹⁴ Ben Zvi, "Thinking of Water in Late Persian/Early Hellenistic Judah: An Exploration", 25.

⁹⁵ Liana Pardes, *The Biography of Ancient Israel: National Narratives in the Bible*, (Berkeley: University of California Press, 2000), 27-28; Ben Zvi, "Thinking of Water", 24.

kurtulabilmektir. Simya ilmi Mısır'da ortaya çıktığında ilk nedenlerinden birinin felsefe taşı sayesinde değersiz metallerin altına dönüştürülme amacının olduğu söylenir. Aslında insanın yaratılış öyküsü baz alınıp Mısır'dan Kenan'a yapılan yolculuk bir alegori olarak değerlendirilince, bu öykü sıradan bir kara topraktan (Mısır kelimesi hiyerogliflerde *kara* anlamına gelir) kutsal toprağa (Vaat Edilen Toprak/Kenan) dönüşmenin Allah'ça beyanıdır denilebilir. Yani kutsal toprak eşittir kutsal insandır. Kutsal insan cenneti hak eden insandır. Vaat Edilmiş Topraklar dünya gezegeninde herhangi bir coğrafya değil, bilinçte bir yerdir, ütopyadır. O bilince ulaşanlar için artık acı yoktur, ebedi bir huzur, mutluluk ve iç barış hakimdir; orası bir sükûnet yeridir. Özlediğimiz bir ruh halidir; dünyevi tutkuların, hırsların, kaygıların, ihtirasların esaretinden kurtulmuş bir zihindir. Sembol dilinde suların renksiz, kokusuz, şekilsiz ve içine konulduğu kabın formunu alma gibi özellikleri yüzünden bilinci temsil ettiğini göz önünde bulundurursak sudan geçiş motifleri bu manevi hale geçiş tamamlanmadan önce geçilmesi gereken oldukça zor ve tehlikeli spiritüel durumları bize hatırlatmalıdır.

Harita-1 Conforming to Jesus (Erişim 13 Şubat 2024).

2. Israel's Exodus from Egypt and Entry into Canaan

Harita-2: The Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints (Erişim 18 Şubat 2024).

Harita-3: Bible Study (Erişim 20 Şubat 2024).

Harita-4: Bible Study (Erişim 20 Şubat 2024).

Funding / Finansman: This research received no external funding. / Bu araştırma herhangi bir dış fon almamıştır.

Conflicts of Interest / Çıkar Çatışması: The authors declare no conflict of interest. / Yazarlar, herhangi bir çıkar çatışması olmadığını beyan eder.

Sustainable Development Goals (SDG) / Sürdürülebilir Kalkınma Amaçları (SDG):
Doesn't Support / Desteklemiyor

Kaynakça

- Ben Zvi, Ehud. "Thinking of Water in Late Persian/Early Hellenistic Judah: An Exploration". *Thinking of Water in the Early Second Temple Period*. ed. Ehud Ben Zvi - Christoph Levin. 11-28. Berlin: De Gruyter, 2014.
- Berge, Kåre. "Polluted, Bitter, and Sweet Water as a Matter of Ethnic Identity-Formation in Persian Yehud". *Thinking of Water in the Early Second Temple Period*. ed. Ehud Ben Zvi - Christoph Levin. 103-122. Berlin: De Gruyter, 2014.
- Bible Study. 20 Şubat 2024. <https://www.biblestudy.org/maps/graves-israel-kings.html>
- Bible Study. 20 Şubat 2024. <https://www.biblestudy.org/meaning-names/jabbok.html>
- Campbell, Joseph. *The Inner Reaches of Outer Space: Metaphor as Myth and as Religion*. California: New World Library, 2002.
- Conforming to Jesus. 13 Şubat 2024. https://www.conformingtojesus.com/charts-maps/en/map_of_the_journeys_of_abraham_isaac_jacob.htm
- Easton, Matthew George. *Illustrated Bible Dictionary*. New York: Harper & Brothers, 1893.
- Eck, Diana L. "India's 'Tirthas': 'Crossings' in Sacred Geography". *History of Religions* 20/4 (1981), 323-344.
- Fillmore, Charles. *Metaphysical Bible Dictionary*. New York: Dover Publications, 2013.
- Fahrüddin Er-Râzî, *Tefsîr-i Kebîr Mefâtîhu'l Gayb*, 5 Cilt. çev. Suat Yıldırım, Lütfullah Cebeci, Sadık Kılıç, Sadık Doğru. İstanbul: Huzur Yayınevi, 2002.
- Frankel, Ellen - Betsy, Patkin. *The Encyclopedia of Jewish Symbols*. Maryland: Rowman and Littlefield Publishers, 1992.
- Freedman, David Noel - Willoughby, Bruce E. "İbrî". *Theological Dictionary of the Old Testament*. ed. Johannes Botterweck vd. 10/430-445. Michigan and Cambridge: Eerdmans Publishing, 1999.
- Gorospe, Athena E. *Narrative and Identity. An Ethical Reading of Exodus 4*. Leiden and Boston: Brill, 2007.
- Graves, Robert - Patai, Raphael. *İbrani Mitleri*. çev. Uğur Akpur. İstanbul: Say Yayınları, 2009.
- Gürkan, Salime Leyla. "İsrâîl ve Ya'kub İsimlerinin Etimolojisi Üzerine Bir Değerlendirme". *İslâm Araştırmaları Dergisi* 38 (2017), 233-244.
- Havrelock, Rachel S. *River Jordan: The Mythology of a Dividing Line*. Chicago: University of Chicago Press, 2011.
- Hutton, Jeremy M. *The Transjordanian Palimpsest*. Berlin: De Gruyter, 2009.
- Jung, Carl Gustav. *İnsan ve Sembolleri*. çev. Ali Nahit Babaoğlu. İstanbul: Okyanus Yayıncılık, 2009.
- Koci, Katerina. *The Land Without Promise: The Roots and Afterlife of One Biblical Allusion*. London and New York: T&T CLARK, 2023.
- Kur'ân-ı Kerîm Meâli. çev. Halil Altuntaş - Muzaffer Şahin. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 3. Basım, 2009.
- Kitabı Mukaddes. İstanbul: Kitabı Mukaddes Şirketi, 2. Basım, 2003.
- Landy, Francis. "Fluvial Fantasies". *Thinking of Water in the Early Second Temple Period*. ed. Ehud Ben Zvi - Christoph Levin. 437-456. Berlin: De Gruyter, 2014.
- McKenzie, John. *Dictionary of the Bible*. New York: Touchstone, 1965.
- Merling, David. "Jordan River". *Eerdmans Dictionary of the Bible*. ed. David Noel Freedman - Allen C. Myers. 733-734. Grand Rapids: Eerdmans, 2000.
- Morrow, William S. "Water Control and Royal Propaganda: Sennacherib's Boast in 2 Kgs 19:24 (= Isa 37:25)". *Thinking of Water in the Early Second Temple Period*. ed. Ehud Ben Zvi - Christoph Levin. 300-317. Berlin: De Gruyter, 2014.
- Nissinen, Martti. "Sacred Springs and Liminal Rivers: Water and Prophecy in the Ancient Eastern Mediterranean". *Thinking of Water in the Early Second Temple Period*. ed. Ehud Ben Zvi - Christoph Levin. 29-48. Berlin: De Gruyter, 2014.

-
- Pardes, Liana. *The Biography of Ancient Israel: National Narratives in the Bible*. Berkeley: University of California Press, 2000.
- Sabo, Peter. "Drawing Out Moses: Water as a Personal Motif of the Biblical Character". *Thinking of Water in the Early Second Temple Period*. ed. Ehud Ben Zvi - Christoph Levin. 409-436. Berlin: De Gruyter, 2014.
- Sayce, Archibald Henry. *The Early History of the Hebrews*. London: Rivingtons, 1897.
- Schimmel, Annemarie. *Tanrının Yeryüzündeki İşaretleri*. çev. Ekrem Demirli. İstanbul: Kabalcı Yayınevi, 2004.
- The Church of Jesus Christ of Latter-Day Saints. 18 Şubat 2024.
<https://www.churchofjesuschrist.org/study/scriptures/bible-maps/map-2?lang=eng>
- Thompson, Henry O. *Anchor Bible Dictionary*. ed. David Freedman. New York: Doubleday, 1992.
- Wiersbe, Warren W. *The Wiersbe Bible Commentary: Old Testament*. Colorado Springs: David C. Cook, 2007.
- Yıldız, Aynur. *Yahudi ve İslâm Kutsal Literatüründe Hz. Ya'küb ve Seçilmişlik Kavramı: Karşılaştırmalı Bir Çalışma*. Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans, 2014.

Research Article

Metaphors of Crossing Water in Tanakh

Nermin ÖZTÜRK

Prof. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu İlahiyat Fakültesi, Dinler Tarihi Anabilim Dalı, Konya, Türkiye
Professor, Necmettin Erbakan University, A. Keleşoğlu Faculty of Theology, Department of History of Religions, Konya, Türkiye
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2757-5798> | ROD ID: <https://ror.org/013s3zh21> | mn.18@hotmail.com

EXTENDED ABSTRACT

Introduction: This study aims to examine the metaphors of water in the Tanakh. Water has a strong symbolic value with all its variable forms and properties. It is also used in many ways in the Tanakh. This study will focus on water as an obstacle to be crossed or surpassed, such as a river or sea, and the changes that occur after this obstacle is crossed. In this context, the stories of some important characters in the Jewish holy book passing through water will be discussed, and the metaphor of passing through water will be explored.

Method: Qualitative research method was used in this study. The Jewish Holy Book Tanakh was scanned, the data obtained was subjected to textual analysis, and an attempt was made to interpret the findings and reach qualified conclusions using the phenomenological method.

Findings: As a result of the research, the stories of some important figures in Jewish history crossing the water in the Tanakh were identified. First, Abraham emerges as a figure who crosses rivers to reach the land that God promised him. Jacob was forced to leave his ancestral homeland after an unfortunate incident with his father and twin brother, and years later, on his return journey, he crossed the Jabbok River, receiving the title of Israel just before this crossing. The most well-known story about crossing the water barrier is that of Moses. He parted the waters of the sea, led the Israelites out of Egypt and brought them to the other side. However, Moses died before entering the promised land, and God gave this task to Joshua. The Israelites under the leadership of Joshua had to cross the Jordan River after the sea, but they were able to do so thanks to Joshua's guidance. In the story of David, it is said that he had to cross the Jordan River to escape the rebellion of his son, Absalom who had his eyes on his throne. It is also stated that Elijah and Elisha crossed the Jordan River by splitting its waters.

Discussion: It is evident that the stories of crossing the water barrier in the Tanakh are related to the concept of the Promised Land. It is as if crossing the waters is a prerequisite for inheriting this land. In the Torah, possessing this land and its blessings is associated with freedom. In other words, Egypt is the symbol of slavery, Canaan is the symbol of freedom. Furthermore, according to the Torah, this is a fertile land where the best of all foods and drinks are found, a land flowing with milk and honey. These descriptions closely resemble the descriptions of paradise in the New Testament and the Quran. Therefore, these lands and rivers should not only be considered as a place in the geographical locations, but also in a theological and philosophical sense, since religious language is very deeply intertwined to symbolism.

Conclusion: By analyzing metaphors, extremely abstract concepts that are normally difficult to comprehend become intelligible. When the stories of overcoming the water barrier and reaching the holy land in Jewish history are analyzed as metaphors, they convey a divine message within the context of spiritual awareness and reaching the truth.

Recommendation: This meaning expressed by the Jews as inheriting specific land, which is the purpose of the water crossings, should be universally applicable to every individual transcending earthly identity. Therefore, the first condition for deserving heaven is to liberate oneself from the passions of the body, symbolized by Egypt in the Exodus story.

Keywords: History of Religion, Judaism, Crossing the Water, Promised Land, Metaphor.